

JAARVERSLAG 2018

PANORAMA
MESDAG
DEN HAAG HOLLAND

Inhoud

Missie en visie	5
Speerpunten.....	5
Publiek.....	6
Winkel	7
Horeca.....	7
De Mesdag Appartementen, Zeestraat 65d,	8
Renovatie rotonde.....	9
Duurzaamheid Rotonde	9
Collectie.....	9
Vaste opstelling.....	9
Binnenkomende bruiklenen.....	9
Uitgaande bruiklenen	11
Tentoonstellingen.....	11
Jan Giesen. Werken aan Scheveningen, 1920-1930.....	12
STORM	13
Educatie.....	14
Onderwijs	14
Vast aanbod voor kinderen	15
Behoud en beheer	16
Conditie survey schilderijencollectie	16
Marketing en communicatie	16
Media	16
Samenwerking Hoogheemraadschap	17
Harpers Bazaar Mega Museum Tour.....	18

Evenementen.....	19
Uitmarkt.....	19
Iedereen naar Zee, Expeditie Panorama Mesdag.....	19
Chopin aan Zee.....	20
Feest aan Zee	20
Personeel.....	22
Organisatie	23
Organogram	23
Personeelssamenstelling	23
Raad van Bestuur.....	24
Governance.....	24
Kascommissie	25
Stichting Behoud Panorama Mesdag	25
Stichting Mesdag-Van Houten.....	25
Stichting Vrienden van Mesdag & Maten van Mesdag.....	25
Aandeelhouders en aandeelhouderscommissie.....	26
Commissie van Aanbeveling Panorama Mesdag.....	26
Financiën	27
Tot slot	27
Bijlage 1: Beroep en nevenfuncties van de Raad van Bestuur	28
Bijlage 2: Rooster van aftreden niet-uitvoerende bestuurders	30

Voor u ligt het jaarverslag van 2018 waarmee teruggeblikt wordt op een bewogen jaar.

In 2018 mocht het Panorama Mesdag ruim 138.000 bezoekers verwelkomen.

Vanwege verbouwingsplannen van het naastgelegen pand is gekozen voor een wijziging in collectieopstelling ter bescherming van de collectie.

Het afgelopen jaar heeft Panorama Mesdag meer dan ooit laten zien dat met een klein gedreven, creatief en professioneel ingesteld team grootse prestaties geleverd konden worden.

Panorama Mesdag had met onderscheidende tentoonstellingen een belangrijke museale hoofdrol bij de viering van het Haagse evenement *Feest aan Zee*.

Verder is in 2018 gestart met renovatie van de rotonde van het panorama en een onderzoek naar verduurzaming richting toekomst.

Dit jaarverslag geeft een overzicht van de belangrijkste activiteiten in en rond Panorama Mesdag.

Martijn van Delft
Waarnemend directeur

Missie en visie

Missie

Het bieden van een betoverende beleving van het panorama als museale attractie en als typisch Haags tot in de lengte van dagen, dat tegelijkertijd als internationaal cultuurhistorisch erfgoed voor een breed publiek toegankelijk is en nieuwe generaties boeit, inspireert en vermaakt.

Visie

Een uniek cultuurhistorisch fenomeen dat een blijvend aantrekkelijk aanbod voor particuliere en zakelijke bezoekers biedt, waardoor het kan blijven bestaan voor toekomstige generaties.

Speerpunten

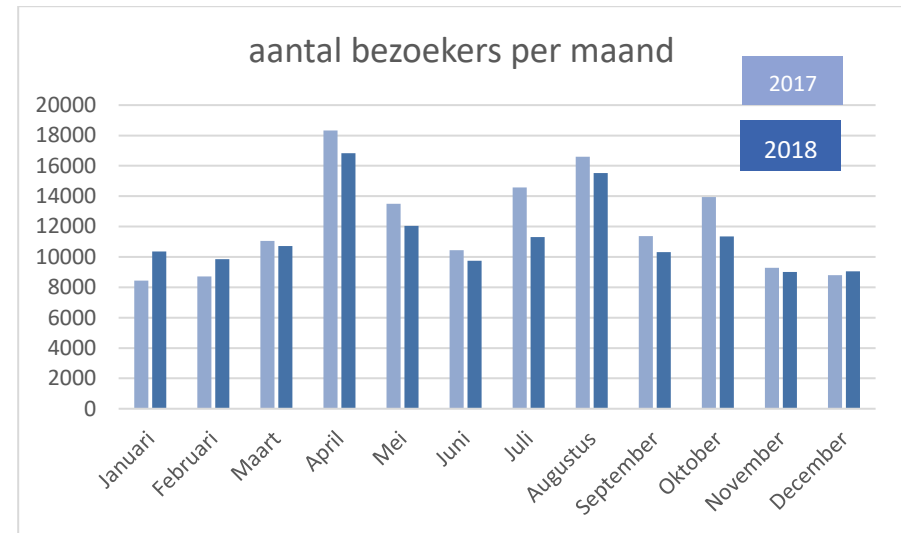
- Bieden van een optimale beleving van het Panorama, dat naar moderne inzichten wordt geconserveerd;
- Ontsluiten van kennis over de cultuurhistorische context van het Panorama en van het fenomeen panorama;
- Genereren van zichtbaarheid met een aantrekkelijk, steeds nieuw en verrassend aanbod;
- Inspelen op actuele ontwikkelingen, waardoor herhaalbezoek steeds iets nieuws biedt;
- Bieden van een aantrekkelijke randprogrammering;
- Groeien als commercieel bewuste, marktgerichte, professionele organisatie;
- Goede samenwerkingspartner zijn voor sociaal-maatschappelijke initiatieven zoals: Ooievaarspas, Cultuurmenu, Gemeentelijk sociaal beleid etc;
- Inbedden in de samenleving via de familie, vriendenclubs en zakelijke relaties.

Publiek

Panorama Mesdag trok in 2018 ruim 136.000 bezoekers. Een lichte daling ten opzichte van 2017 vanwege aanhoudend zomerweer tot laat in het jaar.

In de samenstelling van het totaalbezoek waren over 2018 geen verschuivingen zichtbaar ten opzichte van 2017.

Van de bezoekers maakte 37% gebruik van de Museumkaart. Dit is gelijk aan het aantal reguliere bezoekers. 15% van de bezoekers was jonger dan 18 jaar.

Winkel

De winkel is een belangrijke stabiele factor voor het bedrijfsresultaat van Panorama Mesdag.

Steeds meer buurtbewoners weten de weg te vinden naar de museumwinkel voor leuke en verrassende aankopen.

De gemiddelde besteding per bezoeker kwam daarmee op € 2,45.

De winkel van Panorama Mesdag is inmiddels een begrip in de museumwereld, waar andere musea veelvuldig langskomen voor tips en advies. Afgelopen jaar ontving de museumwinkel onder andere collega's van het Louvre uit Parijs.

Om in alle behoeften te kunnen voorzien werd een nieuwe kaartenwand geïnstalleerd, het magazijn achter de balie vergroot, en een parttime winkel assistent aangenomen.

Nieuw in de museumwinkel waren de stroopwafels in eigen productlijn.

Horeca

Panorama Mesdag en horecapartner hebben 2018 een constructieve samenwerking gerealiseerd. Gezamenlijk werd het gezicht en de beleving van het museum uitgedragen.

Het aantal bezoekers dat Panorama Mesdag bezocht via avondpartijen bleef gelijk ten opzichte van vorig jaar. Ondanks concurrentie op de markt ziet Panorama Mesdag blijvend ruimte voor groei, vanwege de unieke propositie van het museum.

De Mesdag Appartementen, Zeestraat 65d,

Het afgelopen jaar werd voor een belangrijk deel gedomineerd door de onzekerheden rond de verbouwingsplannen van het buurpand Zeestraat 65d, tot luxeappartementen. Trillingen die gepaard gaan bij dergelijke verbouwingen vormen een gevaar voor de schilderijen uit de vaste collectie of uit bruikleen. Uit voorzorg en veiligheid is de vaste collectie opstelling voorlopig voor langere tijd verplaatst .

Dit heeft zijn weerslag gehad op de planning van de museale zaken die moest worden aangepast voor de onvoorziene uithuizing van de collectie.

Tegen het einde van het jaar lag er een vaststellingsovereenkomst bij de projectontwikkelaar waarmee de veiligheid van ons museum, onze collectie en bezoekers zijn gewaarborgd.

De vaste collectieopstelling in de Haagse School-zaal.

Renovatie rotonde

In 2018 is officieel gestart met de renovatie van de rotonde. Primair voorziet deze renovatie in het aanbrengen van een nieuwe stuclaag aan de buitenzijde van de rotonde die jarenlang geteisterd werd door weer en wind. Vlak voor aanvang van de winterperiode werden er proefvlakken aangebracht voor een aantal maanden ten behoeven van kleurproeven van de mortel. Naar verwachting zullen de steigers begin van het voorjaar 2019 worden opgebouwd voor het definitieve stucwerk wat volgens ideale planning voor het begin van de zomervakantie 2019 wordt voltooid.

Duurzaamheid Rotonde

In 2018 is gestart met het onderzoek naar mogelijkheden voor het verduurzamen van de rotonde. Dit onderzoek heeft betrekking op de volgende deelgebieden:

- 1 Zontoetreding via het glas in de kap
- 2 Toepassen van energiezuinige verlichting
- 3 Isolatie van de buitenwand
- 4 Regulering van de vochttoetreding van het gebouw
- 5 Isolatie van het dak

Dit onderzoek moet inzicht verschaffen in mogelijke scenario's en kosten-baten analyses van de verschillende deelgebieden. Op basis van de conclusies van het eindrapport kunnen vervolgens beslissingen worden genomen over investeringen voor de korte en lange termijn. De resultaten zijn verder van belang voor de onderbouwing van aanvragen van subsidies op het gebied van duurzaamheid.

Collectie

Vaste opstelling

De collectieopstelling is het afgelopen jaar veranderd: vanwege de verbouwing in het buurpand en de trillingen waarmee dat gepaard gaat, werd uit veiligheidsoverwegingen besloten de schilderijencollectie te verplaatsen naar de *Haagse School-zaal*. In de drie geschakelde gele zalen was in plaats van de schilderijen een opstelling te zien over de totstandkoming en de verdere geschiedenis van Panorama Mesdag. Hierbij werd gebruikt gemaakt van weinig getoond materiaal uit het archief van Panorama Mesdag.

Binnenkomende bruiklenen

Toon Dupuis, *Buste van Hendrik Willem Mesdag* (bruikleen Rijksmuseum, Amsterdam)

Sientje Mesdag-van Houten, *Delftse vaas met droogboeket en Japanse waaier, 1872* (bruikleen Collectie Stichting Oude Groninger Kerken, met dank aan de Gerrit van Houten Stichting, Groningen, sinds 2015)

Sientje Mesdag-van Houten, *Blauwe Chinese cloisonné vaas* (bruikleen Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, met dank aan Museum Prinsenhof Delft, sinds 2015)

Sientje Mesdag-van Houten, *Portret van Hendrik Willem Mesdag, 1906* (bruikleen particuliere collectie)

Einde 2018 ontving de Stichting Mesdag-Van Houten een zeer bijzondere schenking van een particuliere verzamelaar: Pieter de Josselin de Jongs *Koetsjes in de mist*, uit 1888. Dit schilderij was in 2017 te zien op de succesvolle tentoonstelling die Panorama Mesdag over deze kunstenaar organiseerde en waarvan het werk beelddrager was van de tentoonstelling. De Stichting heeft het schilderij in langdurig bruikleen gegeven aan Panorama Mesdag.

Pieter de Josselin de Jong was bij uitstek een kunstenaar die de inner circle van Mesdag representeert terwijl de mannen artistiek verschillende paden bewandelden: de twee waren goed bevriend en zaten gelijktijdig in het bestuur van Pulchri Studio. Bovendien bewonderde Mesdag De Josselin de Jong als kunstenaar, verzamelde hij zijn werk en sprak op diens begrafenis. Het is een grote wens van het museum om in de toekomst ook werk van Mesdags tijdgenoten te laten zien. Deze schenking vormt hiervoor een mooie basis.

P. de Josselin de Jong, Londen. Koetsjes in de mist (1888)

Uitgaande bruiklenen

Langdurig

P. de Josselin de Jong, *Portret van Theo Bouwmeester*, olieverf op doek, 184 x 135 cm (inv.nr.146), Koninklijke Schouwburg, Den Haag (sinds 2001, verlengd in 2017).

H.W. Mesdag, *Avondstemming met maan*, olieverf op paneel, 164 x 114 cm (inv.nr.105); *Woelige zee*, 1894, olieverf op paneel, 77 x 128 cm (inv.nr.84); *Schepen met roeiboot*, 1902, olieverf op doek, 100 x 125 cm (inv.nr.77); *Avond*, olieverf op doek, 140 x 180 cm (inv.nr.73), alle vier Kanselarij der Nederlandse Orden, Den Haag (sinds 2006);

H.W. Mesdag, *Bommen op het strand*, 1870, olieverf op doek, 91 x 176 cm (inv.nr.106), Bank Nederlandse Gemeente

Tijdelijk

Vanaf 17 juni t/m 23 september 2018 was Sientje Mesdag-Van Houtens *Schaapskooi te Twello* te zien op de tentoonstelling *Gelderland Grensland*, in CODA Museum in Apeldoorn.

Mesdag-van Houten. Enkele van de bladen zijn door het echtpaar gesigneerd.

Tentoonstellingen

Panorama Mesdag heeft het nieuwe, ambitieuze tentoonstellingsprogramma waarmee in 2017 werd gestart, voortgezet in 2018. En met succes: de tentoonstellingen werden goed bezocht en kregen veel nationale media-aandacht. Voor rondleidingen werd net als vorig jaar samengewerkt met We Are Public en Museumkaart-houders.

Jan Giesen. Werken aan Scheveningen, 1920-1930

4 maart t/m 28 oktober 2019

In de eerste weken van 2018 was de tentoonstelling *Pieter de Josselin de Jong* nog te zien.

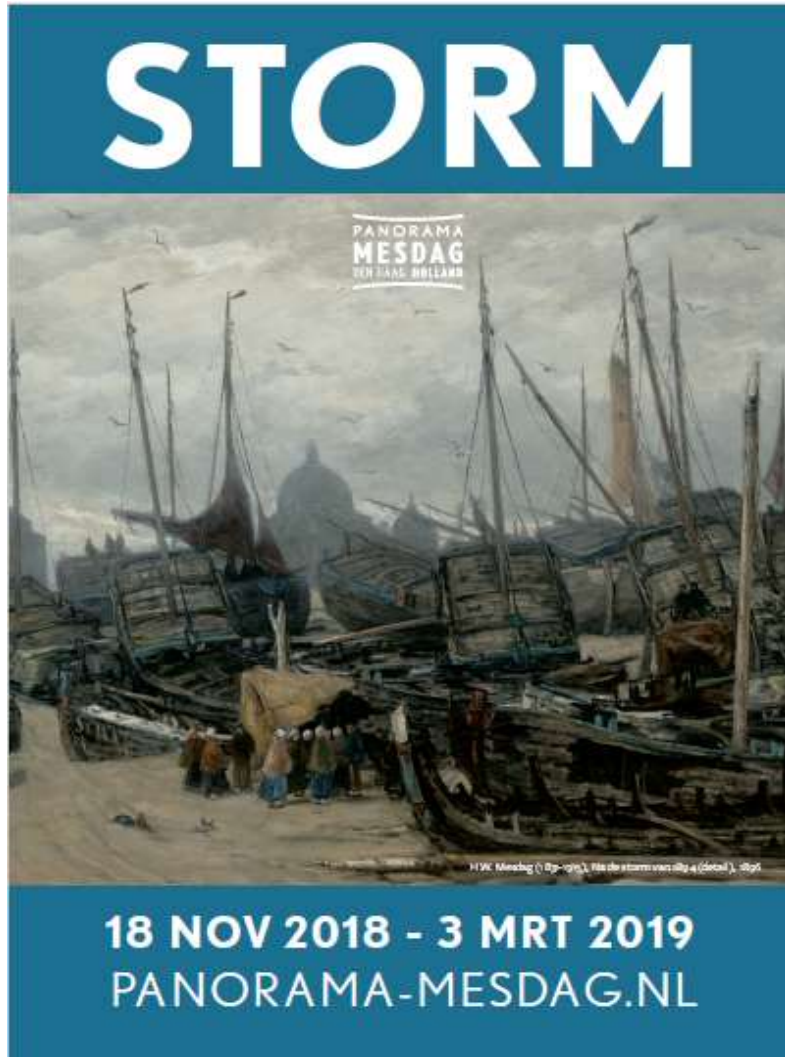
Deze maakte vanaf 4 maart plaats voor *Jan Giesen. Werken aan Scheveningen, 1920-1930*. De tentoonstelling kwam tot stand in nauwe samenwerking met Stichting Jan Giesen.

Op de tentoonstelling waren houtsneden en tekeningen te zien uit de periode 1920-1930; jaren die gezien worden als Giesens beste. Als onderwerp koos hij de omgeving van Scheveningen en Kijkduin en dan specifiek het werk aan de kustplaatsen. De hakkende, gravende en spittende mens gaf hij talloze malen weer. Hoogtepunt van de tentoonstelling was een serie van negen getekende portretten van arbeiders die in 1926 werkten aan de versterking aan de zeewering van Delfland. Dankzij een zoektocht naar familieleden van deze mannen zijn nu voor-en achternamen van drie van de geportretteerden bekend.

Met deze tentoonstelling zette Panorama Mesdag een vergeten Haagse kunstenaar in de schijnwerpers en gaf het een gezicht aan hen die een aandeel hadden in het van Scheveningen en Kijkduin zoals we dat vandaag nog kennen.

STORM

18 november 2018 t/m 3 maart 2019

Woeste zeeën, dreigende luchten, ravage en vissersleed: in de tentoonstelling *Storm* werd op indrukwekkende wijze de vernietigende kracht van de natuur getoond. Er waren 19de-eeuwse schilderijen en tekeningen te zien gemaakt door onder andere Andreas Schelfhout, Louis Meijer, J.C. Schotel en Jozef Israëls. Het uitgangspunt werd gevormd door Mesdags weergave van de storm van 1894 in Scheveningen, een schilderij uit de collectie van Panorama Mesdag. Naast hun artistieke zeggingskracht hadden de verbeeldingen van stormen in de 19^e eeuw ook een maatschappelijke functie. Zo kwamen tekeningen van kunstenaars als Schelfhout en Mesdag terecht in gedenkboeken. Deze traditie stamde uit de 18de eeuw om rampen te herdenken en om geld in te zamelen voor de slachtoffers.

De tentoonstelling werd mogelijk gemaakt dankzij bijzondere bruiklenen van onder andere Stedelijk Museum Amsterdam, Rijksmuseum, Amsterdam Museum, Teylers Museum, Haarlem en de medewerking van verschillende particuliere verzamelaars.

Het Prins Bernhard Cultuurfonds Zuid-Holland, Stichting Schevenings Steunfonds en Stichting Mesdag-Van Houten ondersteunden dit project financieel.

Educatie

Onderwijs

In 2018 bezochten 21 klassen Panorama Mesdag via het lesaanbod van de Cultuurschakel en 63 klassen kwamen bij ons binnen via het Cultuurmenu. In totaal bezochten maar liefst meer dan 2000 leerlingen van het basisonderwijs ons museum.

Wederom kon het museum terugvallen op de inzet van ons team van museumdocenten en de coördinatie door Geerteke van der Kallen en Carla Ruimschotel.

Vast aanbod voor kinderen

De speurtochten blijven onverminderd populair bij de jongste bezoekers en tijdens de schoolvakanties werd er weer druk getekend via het Kinderpanorama.

Bij de tentoonstelling *Jan Giesen* en *Storm* werden verschillende rondleidingen voor Museumjaarkarthouders en leden van We Are Public Den Haag georganiseerd. In het kader van *Storm* werden hiernaast ook rondleidingen gegeven in de kerstvakantie voor lezers van *Trouw*. Nieuw dit jaar waren workshops voor kinderen en volwassenen die speciaal ontwikkeld waren bij de tentoonstellingen.

In het geval van *Jan Giesen* gingen kinderen vier keer aan de slag met het tekenen van hun eigen portret (tweemaal in het kader van het festival De Betovering). Ook werden er vier avondopstelling gehouden waarbij volwassenen experimenteerden met druktechnieken.

Bij *Storm* werd gekozen voor een muziekworkshop voor kinderen en een tekenworkshop voor volwassenen waarbij dankzij verschillende ontwrichtende oefeningen stormachtige zeegezichten ontstonden.

Behoud en beheer

Conditie survey schilderijencollectie

Vanwege de verplaatsing van de vaste opstelling werden van de schilderijen die aanwezig waren in de gele zalen conditierapporten opgesteld. Vervolgens werd waar nodig losse verf vastgezet, losse lijstdelen weer aan de lijst vastgemaakt en de inlijsting van de schilderijen en hun ophangstelsel verbeterd. Veel dank gaat uit naar Laura Raven, Jorinde Koenen, Leonoor Speldekamp, Renée Velsink en Jildou Zandstra voor hun inzet en vakmanschap.

Restauratie van twee schilderijlijsten

Mesdag hechtte veel waarde aan de lijsten om zijn schilderijen. Hij koos ze persoonlijk uit: verguld, sierlijk bewerkt en bij voorkeur gemaakt door de firma Sala uit Leiden. In het verleden zijn deze vergulde lijsten vanwege hun kwetsbaarheid vaak vervangen voor moderne varianten, maar gelukkig bewaard gebleven. Ze staan netjes ingepakt in ons depot te wachten totdat ze weer om 'hun' schilderijen gezet worden. Dit is een kostbaar project waarbij steun van buiten onontbeerlijk is. Dankzij de Stichting Vrienden & Maten van Mesdag kon dit jaar de oorspronkelijke 19de-eeuwse lijst van Het Dorp Scheveningen weer verenigd worden met het schilderij. Renée Velsink uit Gouda nam de restauratie op zich. Omdat Het Dorp Scheveningen een sleutelrol speelt in ons educatie-aanbod voor basisschoolleerlingen wordt het prachtige resultaat door velen gezien en bewonderd.

Dankzij een genereuze bijdrage van Stichting Mesdag-Van Houten kon Renée Velsink in oktober van dit jaar een ontsierend gat in de lijst van Mesdags Storm van 1894 restaureren. Dit schilderij speelde een sleutelrol in de tentoonstelling Storm waardoor deze restauratie extra urgent was.

Marketing en communicatie

Media

Panorama Mesdag zag zich afgelpen jaar wederom gesteund door free publicity. Eind 2017, begin 2018 was Panorama Mesdag nog volop in beeld tijdens de uitzendingen van het programma *Pronkstukken van Nederland*. Mede hierdoor had het museum een recordaantal bezoekers in januari.

Met de keuze voor de tentoonstelling van Jan Giesen, bracht Panorama Mesdag een zeer onderscheidend verhaal te midden van alle bomschuiten en historisch badmode die Feest aan Zee domineerden. Hiermee speelde het museum zich nog eens extra in de kijker en liftte zodoende optimaal mee op alle publiciteit en campagnes rondom dit Haags-Scheveningse feestjaar.

Samenwerking Hoogheemraadschap

In samenwerking met Hoogheemraadschap van Delfland werd een zomercampagne gestart. Dit heeft geresulteerd in een mooie uitvouwgids: de *MuseumBooQi*. Deze gids werd in de zomerweken verspreid via zo'n 200 plekken in de Haagse regio (o.a. hotels, winkels, strand- koffietenten en fiets- of bootverhuur). In deze *MuseumBooQi* leest de badgast het verhaal over de helden van TOEN en NU bij de totstandkoming en ontwikkeling van de Zuid Hollandse kustlijn.

Dit idee werd ook vertaald in het script voor de aflevering in de reeks *Zeegezichten* van TV West in het kader van het Haagse evenement *Feest aan Zee*. In deze aflevering spreekt kustbeheerder Jeroen Rietdijk met conservator Suzanne Veldink. Kijkend naar het panorama ziet hij de overeenkomsten met de contouren van de huidige dijk.

Beeld uit de aflevering Zeegezichten met kustbeheerder Jeroen Rietdijk.

Harpers Bazaar Mega Museum Tour

Harper's Bazaar is het oudste en meest iconische modeblad ter wereld. Het septembernummer staat traditioneel in het teken van de nieuwe mode voor komende winter.

Voor de editie van 2018 werd een origineel idee gelanceerd, vanuit het gegeven dat er in de mode – net als in de beeldende kunst – verschillende stromingen, families en subgroepen bestaan. Het plan was om de outfits te fotograferen in een aantal musea, kriskras door Nederland, in de nabijheid van kunstwerken die qua thematiek, materiaal en kleurgebruik aansluiten bij de kleding.

Panorama Mesdag niet ontbreken in deze Mega Museum Tour.

Evenementen

Uitmarkt

Met de Haagse Uitmarkt werd traditioneel het culturele seizoen afgetrapt. Het eerste weekend van september en wederom onder aanvoering van Panorama Mesdag, presenteerden de Haagse musea gezamenlijk hun 'pareltjes' voor 2018-2019. Hiervoor werd een gezellig museumkwartier ingericht. Het museum mocht deze editie weer rekenen op een team van enthousiaste vrijwilligers. Duurzame museumtasjes met het door Panorama Mesdag ontwikkelde logo vonden gretig aftrek.

Iedereen naar Zee, Expeditie Panorama Mesdag

Iedereen naar Zee was een initiatief van het Historisch Informatie Punt (HIP), dit is een samenwerking tussen Archeologie, Archief, Monumentenzorg, Haags Historisch Museum en Bibliotheek.

Voor veel bewoners en gezinnen in Den Haag valt een dagje naar het strand of een bezoekje aan Panorama Mesdag financieel buiten bereik.

Speciaal voor deze mensen bezorgde het HIP samen met Panorama Mesdag een onvergetelijk dagje uit. Met een historische bus werd een bezoekje aan De Pier gebracht om daarna op expeditie te gaan naar het Scheveningen van 1881. Uiteindelijk ontving Panorama Mesdag 9 expedities verspreid over het jaar.

Chopin aan Zee

In november vormde de Haagse Schoolzaal met de vaste collectie het decor voor het muziekfestival *Chopin aan Zee*. Met de zee als verbindende factor en speciale aandacht en een knipoog naar de net geopende tentoonstelling *STORM*. Zowel Chopin als Mesdag creëerden met hun kunst een reis door de tijd, dat door jong en oud wordt gewaardeerd.

Alle 4 avonden waren uitverkocht.

Feest aan Zee

2018 stond vooral in het teken van Feest aan Zee, 200 jaar badplaats Den Haag - Scheveningen. De gemeente Den Haag heeft hiervoor een grote campagne opgezet die de relatie tussen Den Haag en Scheveningen (stad aan zee) benadrukt en daarmee het (inkomend) toerisme een impuls wil geven. Panorama Mesdag vormde het decor voor de foto die die de hele zomer de cover van het VVV-gids van Den Haag sierde en de officiële website van TheHague.com.

Het culturele programma van Feest aan Zee trapte af met een outdoor expo op de boulevard van Scheveningen.

In het kader van 200 jaar Badplaats verrees op de Noord Boulevard van Scheveningen een 120 meter lang Panorama Mesdag. 12 Segmenten werden door 12 verschillende Street Art kunstenaars elk in hun eigen stijl ingevuld.

De uitvoerende kunstenaars zijn allen, aangesloten platform artiesten van The Hague Street Art. Op 14 september jl. werd het officieel geopend in het bijzijn van wethouder De Mos en de heer H.C. Grootveld, bestuursvoorzitter van Panorama Mesdag. Panorama Mesdag Street Art was tot het einde van het jaar te wonderen.

Personeel

Vanaf 1 april 2018 vond een directiewissel plaats. Na het vertrek van Diederik von Bönninghausen heeft Martijn van Delft de zaken waargenomen.

Vanaf september werd geworven voor een sterke opvolger als Algemeen Directeur, bestuurder. De Raad van Bestuur werd bij deze sollicitatieprocedure bijgestaan door werving en selectiebureau DUX-international. Rond de jaarwisseling waren de afrondende gesprekken met de beoogde opvolger nog in volle gang.

In 2018 is Heleen van Hasselt met pensioen gegaan na jarenlange inzet voor het museum, die 18 jaar geleden begon. Verder vierden in 2018 maar liefst 3 medewerkers hun 12,5 jaar jubileum bij Panorama Mesdag. Michel Bohn, Marije Beckers en Roos van der Horst mochten hiervoor in het zonnetje worden gezet.

2018 werd helaas ook het jaar van langdurig ziekteverzuim. Naast de zorg over collega's kwam hierdoor extra druk op het personeel te liggen.

Vrijwilligers

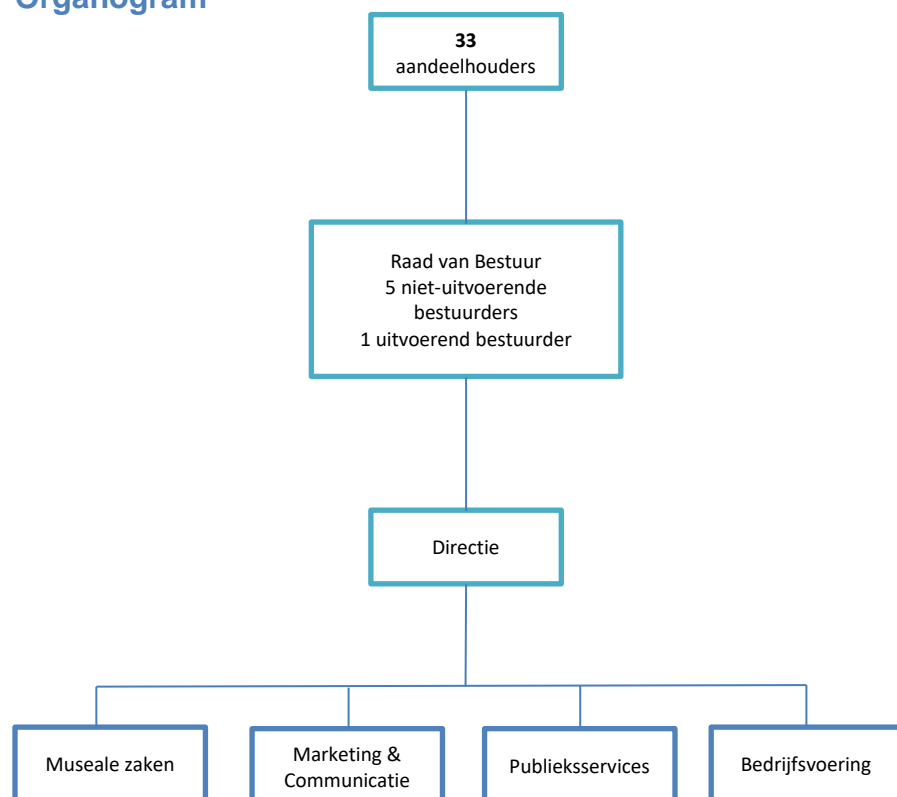
Panorama Mesdag zou niet succesvol kunnen zijn zonder de inzet van de vrijwilligers. Met een poule van circa 28 vrijwilligers worden bezoekers met verve ontvangen, toelichtingen en rondleidingen gegeven en fungeren zij als intermediair tussen publiek en organisatie.

Er werden naast de gezamenlijke nieuwjaarsreceptie speciaal voor de vrijwilligers speciale rondleidingen en borrels georganiseerd.

In september vond er een aparte bijeenkomst plaats voor vrijwilligers waarbij zij door de directie werden bijgepraat over de stand van diverse zaken in en rondom ons museum.

Organisatie

Organogram

Personeelssamenstelling

Het personeel heeft ultimo 2018 de volgende samenstelling (ca 12 Fte).

Directie

Martijn van Delft – waarnemend directeur

Museale Zaken

Suzanne Veldink - hoofd

Laura Prins - conservator

Jildou Zandstra - registrar

Marketing & Communicatie

Martijn van Delft - hoofd

Caroline Rijks – marketing & communicatie

Publieksservices

Renée van Dansik - hoofd (museumwinkel)

Michel Bohn - hoofd (publieksservice)

Bedrijfsvoering

Marije Beckers - officemanager

Menno de Boer - facility manager

Peter Provoost - algemene en technische ondersteuning

Diane Hogervorst - controller

Kim van der Plas - financiële administratie

Medewerkers publieksservice

Jos Verhoeckx
Roos van der Horst
Alice van Huijzen
Jaleesa Juda
Jesse Budel
Georgio Spaans
Roos Wentges
Marisha Vastenhout
Mickey Yang

Raad van Bestuur

De Raad van Bestuur heeft ultimo 2018 de volgende bezetting:

- De heer H. C. Grootveld, voorzitter
- Mevrouw E.C. Zonneville-Reigersman, secretaris
- De heer J. Bergwerff, penningmeester
- Mevrouw S. van der Stok - de Clercq, algemeen bestuurslid
- De heer M. Grasveld, algemeen bestuurslid
- De heer M. van Delft, uitvoerend bestuurder, waarnemend

In 2018 kwamen raad van bestuur en directie 6 keer in vergadering bijeen.

M. van Delft is per 1 april als waarnemend uitvoerend bestuurder aangetreden voor een dienstverband tot aan de aanstelling van een nieuwe uitvoerend bestuurder.

Tijdens de laatste algemene vergadering van aandeelhouders op 26 mei 2018 nam mevrouw M. Storm de Grave afscheid als bestuurslid en vice voorzitter van de raad van bestuur van Panorama Mesdag. Sinds 1 mei 2009 heeft zij zich met niet aflatende energie ingezet voor Panorama Mesdag, Vrienden en de Stichting Mesdag van Houten. In de persoon van mevrouw S. de Clercq is een goede opvolger gevonden. Mevrouw M. Storm de Grave werd in het bijzijn van familie en personeel door medebestuurslid mevrouw L. Zonneville namens iedereen geprezen en bedankt.

Governance

Bij het uitvoeren van de bestuurstaken wordt de Code Cultural Governance gevolgd.

Diversiteit

Vanuit de gemeente Den Haag verwachten wij in de aankomende jaren beleid om diversiteit méér te laten zijn dan de herkomst van de bezoekers en de achtergrond van medewerkers.

Kascommissie

De kascommissie, bestaande uit de heren Birnie en Schierbeek controleerde de jaarlijkse interne administratie.

Stichting Behoud Panorama Mesdag

Het bestuur van de Stichting kwam in 2018 een keer bij elkaar ter vergadering. Conform de missie spande het bestuur zich wederom in voor het verlenen van steun voor de instandhouding van Panorama Mesdag, zodat het als cultuurhistorisch erfgoed toegankelijk is en blijft voor publiek. Stichting Behoud bezit de ANBI status en is daarmee cruciaal bij het verkrijgen van diverse vormen van sponsoring en fondsenwerving.

Het bestuur werd ultimo 2018 gevormd door

- De heer P.J. Hurman, voorzitter
- Mevrouw S.E.B. Kingma, secretaris
- De heer W.R. de Boer, penningmeester

Panorama Mesdag is het bestuur zeer dankbaar voor hun belangeloze inzet.

Stichting Mesdag-Van Houten

De Stichting Mesdag-Van Houten heeft zich als taak gesteld familieleden, in het bijzonder niet-aandeelhouders, bij het reilen en zeilen van Panorama Mesdag te betrekken.

De Stichting zet zich in voor het verwerven van bijdragen voor de verbouwing en voor de restauratie van de collectie schilderijen en om de onderlinge familieband te versterken.

Het bestuur werd ultimo 2018 gevormd door:

- Mevrouw M. Storm de Grave-Smit, voorzitter
- Mevrouw J. A. Bijlstra-Verkerk, secretaris
- De heer J. van den Hoven, penningmeester

Wij zijn het bestuur zeer dankbaar voor hun waardevolle bijdrage.

Speciaal voor de tentoonstelling Storm heeft Stichting Mesdag-Van Houten in 2018 een belangrijke bijdrage geleverd aan de restauratie van de lijst van het schilderij De Storm van 1894 (H.W. Mesdag)

Stichting Vrienden van Mesdag & Maten van Mesdag

Zowel Vrienden als Maten werden in 2018 voor een flink aantal activiteiten uitgenodigd. Naast de openingen van tentoonstellingen en de jaarlijkse haringpartij was het aanbod met verschillende lezingen divers en de opkomst goed.

Het bestuur werd ultimo 2018 gevormd door:

- De heer N. Beets, voorzitter
- De heer C.P.A. Dedel, secretaris
- De heer D. Liebman, penningmeester (waarnemend)
- Mevrouw J.F. Hattinga van 't Sant – Hulleman, lid verantwoordelijk voor de Vrienden (waarnemend)
- Mevrouw J.S. Muntz-Beekhuis, lid verantwoordelijk voor de Maten

Het comité Maten van Mesdag bestond ultimo 2018 uit:

- De heer Coert van Beijma thoe Kingma
- Mevrouw Wendela Burgemeister
- De heer Adriaan Dedel
- Mevrouw Jacobien Muntz-Beekhuis
- Mevrouw Elizabeth Storm de Grave
- De heer Wite de Savornin Lohman, namens De Mesdag Collectie
- De heer Martijn van Delft, namens Panorama Mesdag

Op deze plaats dankt Panorama Mesdag alle Vrienden, in het bijzonder ook het bestuur en de Vrienden die regelmatig assisteren, voor hun steun.

Aandeelhouders en aandeelhouderscommissie

De aandeelhouders kwamen in 2018 een keer bijeen voor een algemene vergadering, op 26 mei. Daarnaast kwam de aandeelhouderscommissie nog eens met de Raad van Bestuur bijeen op 17 oktober.

Commissie van Aanbeveling Panorama Mesdag

De samenstelling van het op 17 september 2009 geïnstalleerde Comité van Aanbeveling bestaat uit

- De heer Bart Chabot
- Mevrouw Sybilla Dekker
- De heer Jan Franssen
- De heer Pieter Kalbfleisch
- De heer Geert Mak
- De heer Peter Noordanus
- De heert Frits van Oostrom
- De heer Jan Pronk
- De heer Wim Pijbes
- De heer Alexander Rinnooy Kan
- De heer Paul Schnabel,
- De heer Paul van Vliet
- De heer Bernard Wientjes
- De heer Guido van Woerkom.

Met hun morele steun en persoonlijke inzet prijst Panorama Mesdag zich buitengewoon gelukkig.

Financiën

Mede door alle onvoorziene omstandigheden moest PM in 2018 uiteindelijk een klein verlies laten noteren. De liquiditeitspositie is desondanks goed en stabiel.

Met de exploitatie kan Panorama Mesdag de openstelling bekostigen Voor vrijwel alle projecten, tentoonstellingen en restauraties moet extern geld geworven worden.

De jaarstukken zijn op aanvraag beschikbaar voor belanghebbenden en geïnteresseerden.

Tot slot

2018 Was in alle opzichten een bewogen maar ook mooi jaar waar met trots en voldoening op kan worden geblikt .

Dit alles is mogelijk geweest door de tomeloze inzet van medewerkers, vrijwilligers en de besturen van de stichtingen die aan Panorama Mesdag gelieerd zijn. Daarnaast is dank verschuldigd aan de Gemeente Den Haag.

Den Haag, maart 2019

Namens de Raad van Bestuur van B.V. Panorama Mesdag,

Martijn van Delft, waarnemend-directeur

Bijlagen

1. Beroep en nevenfuncties leden Raad van Bestuur BV Panorama Mesdag
2. Rooster van aftreden niet-uitvoerende bestuurders

Bijlage 1: Beroep en nevenfuncties van de Raad van Bestuur

Henk Grootveld

beroep: oud (plv.) Landsadvocaat

nationaliteit: Nederlandse

nationaliteit: Nederlands

nevenfuncties:

- Raadsheer-Plaatsvervanger Gerechtshof Den Haag
- Buitengewoon Ambtenaar Burgerlijke Stand Gemeente Den Haag
- Voorzitter Stichting Scheveningen Viering Gedenkdagen
- Voorzitter Geschiedkundige Vereniging Die Haghe/Vereniging van Vrienden Haags Historisch Museum & De Gevangenpoort i.l.
- Voorzitter Plaatselijke Commissie KNRM-Reddingstation Scheveningen
- Voorzitter Stichting VissersNamenMonument Scheveningen
- Voorzitter Stichting Geschiedschrijving Scheveningen
- Voorzitter Stichting Immetje Moen-Knoester
- Voorzitter Stichting ter bestudering van de Juridische Aspecten van het - Concubinaat

- Voorzitter Stichting Scheveningse Oud-Vissers & Visserij
- Voorzitter Stichting (museumlogger) SCH 236 Terug op Scheveningen
- Vicevoorzitter/Secretaris Stichting BinnenhofFestival (in liquidatie)
- Vicevoorzitter Stichting Gedenkteken Zr. Ms. Adder
- Secretaris Schevenings Leesgezelschap Vriendschap en Oefening van 1817
- Lid Comité van Aanbeveling (restauratie)Stichting Oude Kerk en Nieuwe Badkapel

Sarah van der Stok – de Clercq

Beroep: Managing Director, Sotheby's The Netherlands

nationaliteit: Nederlandse

- Bestuurslid Titus Cirkel (Vereniging Rembrandt)
- Bestuurslid Stichting Duivenvoorde
- Bestuurslid en secretaris Stichting Ambassadeurs Grachtenfestival
- Vetting commissie Art & Antiques Beurs, 's-Hertogenbosch (AF 's-H)/ Art Breda
- Bestuurslid en secretaris Stichting Familie Archief De Clercq

Hans Bergwerff

beroep: belastingadviseur / directeur Bergwerff ten Cate
Belastingadviseurs BV

nationaliteit: Nederlandse

nevenfuncties:

- Ouderling/kerkrentmeester PKN Abdijkerk, Den Haag
- Penningmeester Stichting Sterker Samen, Amsterdam
- Penningmeester Stichting Haagse Sportstimulering Gehandicapten, Den Haag
- Lid Verwaltungsrat GRAVAG Erdgas AG in St. Margrethen, Zwitserland
- Penningmeester Arie Molenkamp Stichting Den Haag
- Bestuurslid diverse familiestichtingen

Liesbeth Zonneville- Reigersman

beroep: oud ambtenaar provincie Zeeland

nationaliteit: Nederlandse

nevenfuncties:

- lid van Raad van Advies IVN
- lid van het Algemeen Bestuur van de Zeeuwse Milieufederatie

Maarten Grasveld

beroep: architect, Grasveld Architect bv, voorheen:
architect/partner bij LIAG architecten en bouwadviseurs
nationaliteit: Nederlands

nevenfuncties:

- Bestuur Stichting Monument Kloosterkerk Den Haag
- Lid Technische Commissie Grote Kerk Den Haag
- Bestuur Stichting Monument Pulchri Den Haag
- Bouwcommissie Sociëteit de Witte, Den Haag
- Lid plaatselijke commissie Kon. Ned. Redding Mij, Scheveningen
- Voorzitter Sociaal Fonds LIAG, Den Haag
- Architect-adviseur Tunnelproject Rotterdamse Baan, Den Haag
- Architect-adviseur Ziekenhuis Nieuw Nickerie, Suriname

Martijn van Delft

beroep: waarnemend directeur BV Panorama Mesdag

nationaliteit: Nederlandse

nevenfuncties:

- Voorzitter International Photo Festival Leiden (IPFL)

Bijlage 2: Rooster van aftreden niet-uitvoerende bestuurders

Dit rooster van aftreden is opgesteld op grond van het bepaalde in artikel 5 lid 3 van het Reglement van de Raad van Bestuur.

Niet Uitvoerende Bestuurders worden benoemd voor een periode van ten hoogste drie jaar en maken gedurende een aaneengesloten periode van ten hoogste negen jaar deel uit van de Raad van Bestuur, met dien verstande dat deze laatste periode verlengd wordt tot ten hoogste twaalf jaar in geval van de Voorzitter.

Naam	Datum van eerste benoeming	Datum laatste herbenoeming	Datum van (periodiek) aftreden	Uiterste datum van aftreden in verband met 9 c.q.12-jaarstermijn
Henk Grootveld	2 nov. 2013	2 nov. 2016	2 nov. 2019	2 nov. 2025
Sarah de Clercq	26 mei 2018		1 mei 2021	26 mei 2027
Liesbeth Zonneville-Reigersman	2 nov. 2013	2 nov. 2016	2 nov. 2019	2 nov. 2022
Hans Bergwerff	1 nov.2014	1 nov. 2017	1 nov. 2020	1 nov. 2023
Maarten Grasveld	30 jan. 2016	30 nov. 2019	30 jan. 2022	30 jan. 2025